

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

תורה – ויקרא פרק כו'

(יה) **וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שִׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם:**
 (יה) **וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שִׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם:** (יה) **וְאִם עַד אֵלֶּיךָ לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסֵף לְמַרְדֵי יִתְכּוֹן שִׁבַע עַל חוֹבֵיכֶם:**

(יט) **וְשִׁבְרַתִּי אֶת גְּאוֹן עֵזְכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׂמִיכֶם כְּבַרְזֶל וְאֶת אֲרָצְכֶם בְּנַחֲשָׁה:**
 (יט) **וְשִׁבְרַתִּי אֶת גְּאוֹן עֵזְכֶם וְנָתַתִּי אֶת שְׂמִיכֶם כְּבַרְזֶל וְאֶת אֲרָצְכֶם בְּנַחֲשָׁה:** (יט) **וְאֶתְבַּר יְת יָקָר תִּקְבְּלוּן וְאֶתְנָה יְת שְׂמִי'א דִּי עֲלוֹיכֶם תְּקִיפִין כְּפַרְזֶל מִלְּאֲחָתָא מִסְרָא וְאַרְעָא דְתַחֲוֵיכֶם חֲסִינָא כְּנַחֲשָׁא מְלִמְעַבְד פִּירִין:**

(כ) **וְתִם לְרִיק פִּתְחֶם וְלֹא תִתֵּן אֲרָצְכֶם אֶת יְבוּלָהּ וְעֵז הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיו:** (כ)
 וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנָה חִילִיכֶם וְלֹא תִתֵּן אֲרָעְכוֹן יְת גַּלְלַתָּה וְאֵילָן אֲרָעָא לֹא יִתֵּן אֲבִיָּה: (כ)
 וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנָה חִילִיכֶם וְלֹא תִתֵּן אֲרָעְכוֹן יְת גַּלְלַתָּה וְאֵילָן אֲרָעָא לֹא יִתֵּן אֲבִיָּה:

(כא) **וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תִאָּבֹו לְשִׁמְעֵ לִי וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם:** (כא) **וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תִאָּבֹו לְשִׁמְעֵ לִי וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שִׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם:** (כא) **וְאִם תִּהְיֶה עִמִּי קָרְמִי בְּקִשְׁיֹו וְלֹא תִיָּבֹו לְקַבְּלָא לְמִימְרֵי וְאוֹסֵף לְאֲתָאָה עֲלֵיכֶם מִחָא שִׁבַע כְּחוֹבֵיכֶם:**

(כב) **וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת חַיֵּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמֹו דְרִכְיֶכֶם:** (כב) **וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת חַיֵּת הַשָּׂדֶה וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמֹו דְרִכְיֶכֶם:** (כב) **וְאֶגְרִי בְּכוֹן יְת חוֹת בְּרָא וְתִתְכַּל יְתִיבֹו וְתִשְׁרִצִי יְת בְּעַרְכוֹן וְתִזְעַר יְתִיבֹו וְיִצְדָּן אֲוִרְחַתְכוֹן:**

(כג) **וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:** (כג) **וְאִם בְּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:** (כג) **וְאִם בְּאֵלֶּיךָ לֹא תִתְרַדְּוּ לְמִימְרֵי וְתִהְיֶה עִמִּי קָרְמִי בְּקִשְׁיֹו:**

רש"י

(כ) **וְתִם לְרִיק כַּחֲסֵ – (ת"כ) הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר צא שדפון ומלקה אותו אין זכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר וצא שדפון ומלקה אותו הרי שניו של זה קהות ולא תתן ארצכם את יבולה – (ת"כ) אף מה שאתה מוציל לה בשעת הזרע: ועז הארץ – (ת"כ) רפי' מן הארץ יהא לקוי שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה: לא יתן – משמש למעלה ולמטה אעז ואפרי: לא יתן פרי – כשהוא מפרה משיר פירותיו הרי שתי קללות ויש כאן שבע פורעניות:**

(כא) **וְאִם תִּלְכּוּ עִמִּי קָרִי – רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו חלל לפרקים כן תלכו עראי במנות ומנחם פירש לשון מניעה וכן (משלי יז)**

(יח) **וְאִם עַד אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שִׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם:** – עוד יסורין אחרים: **שבע על חטאתיכם – (ת"כ) שבע פורעניות על ז' העבירות האמורות למעלה:**

(יט) **וְשִׁבְרַתִּי אֶת גְּאוֹן עֵזְכֶם – זה בית המקדש וכן הוא אומר (יחזקאל כד) הגני מחלל את מקדשי את גאון עוזכם: ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה – זו קשה משל משה ששם הוא אומר (דברים כח) והיו שמיד אשר על ראשך נחשת וגו' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא מאבדת פירותיה:**

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

נושכין וממיתין כבר היו שנים בצרף ישראל חמור נושך וממית ערוד נושך וממית: ושכלה אחכס – חלו הקטנים: והכריחה את בהמחכס – מבחוז: והמעטיטה אחכס – מצפנים: ונשמו לרכיכס – שזילים גדולים ושזילים קטנים הרי שבע פורעניות. שן בהמה. ושן חיה. חמת זוחלי עפר. ושכלה. והכריחה. והמעטיטה. ונשמו: (כג) לא תוסרו לי – לשוב אלי:

וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס לשון קושי שמקשים לבס להמנע מהתקרב אלי: שבע כחטאחכס – שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאחכס: (כז) והשלחתי – כה לשון גירוי: ושכלה אחכס – אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה שאין דרכה בכך מנין ת"ל (דברים לב) ושן בהמות השלח צם הרי שחיס ומנין שחיה ממיתה בנשיכתה ת"ל (שם) עם חמת זוחלי עפר – מה חלו נושכין וממיתין אף חלו

נביא – ירמיה פרק יז' יג'–יח'

(יג) מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל עֲזָבֶיךָ יִבְשׁוּ יְסוּדֵי (וְסוּדֵי) בְּאֶרֶץ יִפְתָּבוּ פִי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים אֵת יְהוָה: (יד) סבור ישראל יי כל דשבקו פולחנך יבהתון ורשיעיא דעברו על מימך בגיהנם אינון עתידין למפל ארי שבקו פולחנך יי דבריליה את מיתי עליהון יקרא כמבוע דמיין דלא פסקין מוהי:

(יד) רְפָאֲנִי יְהוָה וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשַׁעַה פִּי תְהַלְתִּי אֲתָה: (יד) אסיני יי ואתסי פרוקני ואתפרק ארי תושבחתי את:

(טו) הִנֵּה הַמָּה אֲמָרִים אֵלַי אֵיה דְּבַר יְהוָה יְבוֹא נָא: (טו) הא אינון אמרין לי אן דאתנביתא בשמא די יתקים כען:

(טז) וְאֲנִי לֹא אֶעֱתִי מִרְעָה אַחֲרֶיךָ וַיּוֹם אָנוּשׁ לֹא הִתְאַוִּיתִי אֲתָה יִדְעַת מוֹעֵצָא שְׁפָתַי נִכַּח פְּנֵיךָ הָיָה: (טז) ואנא לא עכבית על מימך מלאתנבאה עליהון לאותבותהון לדחלתך וליום ביש דאת מיתי עליהון לא חמידת את גלי קדמך אפקות שפותי גלי קדמך הוה:

(יז) אֵל תְּהִיָּה לִי לְמַחֲתָה מִחֲסִי אֲתָה בַּיּוֹם רָעָה: (יז) לא יחי מימך לי כדבין רחעני את בעדן עקא:

(יח) יִבְשׁוּ רִדְפֵי וְאֵל אֲבֹשָׁה אָנִי יַחַתּוּ הַמָּה וְאֵל אַחֲתָה אָנִי הִבִּיא עֲלֵיהֶם יוֹם רָעָה וּמִשְׁנֵה שְׁפָרוֹן שְׁבָרָם: (יח) יבהתון רדפי ולא אבהית אנא יתכלמון אינון ולא אתכלם אנא איתי עליהון יום ביש ועל חד תרין תברא תברינון:

רש"י

(טז) ואני לא אצתי – לא מהרתי לזרז להביאם מהיות רועה טוב מחזר אחרך לבקש עליהם רחמים. ויום אנוש – חולי של פורענות לא התאויתי וי"ת ואנא לא ענבית על מימך מלהתנבאה עליהון לאחזותהון לדחלתך ולפי התרגום יהיה אצתי לשון עכוב כלומר לא עכבתי מלומר להם שלחותך ולהשיבם אליך אם היו שומעים אלי. מורא

(יג) מקוה ישראל – ה' יושב עליו לפיכך כל עוזבך יבשו. וסודי צרף יכתבו – אותם שסרים מדברי שאינם שומעים שליחותי בקצרות תחתיות צרף יכתבו:

(יד) כי תהלתי אתה – כך אני מתהלל ומתפאר לומר שאתה מושיעי. תהלתי וונטנל"א בלעז:

(טו) חיה דבר ה' – הפורעניות שאתה מתנבא:

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

שפתי נוכח פניך היה – להשיב את חמתך (יז) אל תהיה לי למחטה – אל יהי שליחותיך
 מהם: למחטה:
 (יח) יבושו רודפי – אנשי ענתות לדס:

כתובים – משלי פרק כט' כד'–כז' פרק ל' א'–ב'

(כד) חולק עם גִּנְב שוֹנֵא נִפְשׁוֹ אֵלֶּה יִשְׁמַע וְלֹא יִגִּיד: (כד) דפּלג עם גנבא סגי נפשיה
 נפסק מומתא ולא מודה:
 (כה) חֲרָדַת אָדָם יִתֵּן מוֹקֵשׁ וּבּוֹטַח בִּיהוָה יִשְׁגָּב: (כה) טלומיא דבר נשא עבדא ליה
 תקולתא ודמסבר באלהא נעשין:
 (כו) רְבִים מִבְּקָשִׁים פָּנֵי מוֹשֵׁל וּמִיְהוָה מִשְׁפֵּט אִישׁ: (כו) סגיעי דבעין אפי דשליטא ומן
 קדם אלהא דיניה דגברא:
 (כז) תוֹעֵבַת צְדִיקִים אִישׁ עָוֹל וְתוֹעֵבַת רָשָׁע יִשֵּׁר דָּרְדָּ: (כז) מרחקתא דצדיקי גברא
 עולא ומרחקתא דרשיעי גברא דתריצי ארחתיה:
 (א) דְּבָרֵי אֲגוּר בֶּן יָקֹה הַמְּשֵׂא נַאֵם הַגָּבֵר לְאִיתִיאל לְאִיתִיאל וְאָכַל: (א) מלוי
 דאגור בר יקה דקבל נביותא ואמר גברא לאיתיאל לאיתיאל ואוכל:
 (ב) כִּי בָעַר אֲנֹכִי מֵאִישׁ וְלֹא בִּינַת אָדָם לִי: (ב) מטול דבורא דבני נשא אנא דלא אית בי
 ביונא דבני נשא:

רש"י

(כד) חלה ישמע – שמציעין אותו אם ראית
 פלוני שגנב לי כך וכך ומתוך שהוא חולק עמו
 אינו מגיד:
 (כה) חרדת אדם יתן מוקש – מסורס הוא
 מוקש עזירה יתן חרדה לאדם ד"א כמשמעו
 מתוך שאדם כר עין וחרד אם יעשה לזקה
 ילטרך אל הזכיות חרדה זו תתן לו מוקש,
 והראשון נוח לי:
 (כו) פני מושל – לדון לפניו. ומה' משפט איש
 – אם יזכה או אם יתחייב וצמושלים דבר
 הכתוב:
 (כז) ישר דרך – אדם שהוא ישר בדרכיו:
 (א) אגור בן יקה – דברי שלמה שאגר את
 הזינה והקיאה כך פירשוהו חכמי'. המשא –
 נבואה זו אמר על כן. נאם הגבר לאיתיאל –
 אמר הגבר זה שלמה המשא הזה על עצמו
 בשביל איתיאל על שסמך על חכמתו להרבות
 זהב וסוסים ונשים שהזהר מלהרבות וכן
 אמר איתיאל ואוכל ארצה נשים ולא יסורו
 את לבזי ארצה זהב ולא אסור ארצה סוסים
 ולא אשוב את העם מצרימה. לאיתיאל ואוכל
 – בשביל שאמר אתי אל ואוכל לעשות ולא
 אכשל, לאיתיאל, על איתיאל כמו ואמר
 פרעה לבני ישראל, על בני ישראל:
 (ב) כי בער אנכי – על שמכתי על חכמתי
 בדבר שהקצ"ה לאג שמא יבוא לידי עזירה:

משנה – סנהדרין פרק ג'

(א) דיני ממונות, בשלשה. זה בורך לו אחד וזה בורך לו אחד, ושניהן
 בוררין להן עוד אחד, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, שני הדיינים בוררין
 להן עוד אחד. זה פוסל דינו של זה וזה פוסל דינו של זה, דברי רבי מאיר.

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

וּחֲכָמִים אֹמְרִים, אִימְתִי, בְּזִמְנֵן שְׁמִיבִיא עֲלֵיהֶן רְאִיָּה שְׁהוּן קְרוּבִין אוּ פְּסוּלִין, אֲבָל אִם הָיוּ כְּשָׂרִים אוּ מְמַחִין, אֵינֶנּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן. זֶה פּוֹסֵל עֲדִיו שֶׁל זֶה וְזֶה פּוֹסֵל עֲדִיו שֶׁל זֶה, דְּבָרֵי רַבֵּי מְאִיר. וּחֲכָמִים אֹמְרִים, אִימְתִי, בְּזִמְנֵן שְׁהוּא מִבִּיא עֲלֵיהֶם רְאִיָּה שְׁהוּן קְרוּבִים אוּ פְּסוּלִים. אֲבָל אִם הָיוּ כְּשָׂרִים, אֵינֶנּוּ יָכוֹל לְפַסְלָן:

בִּיד מֵה שְׁעָה עֲשׂוּי וַיִּשְׁלַם מִבִּיתוֹ. וְדִין שְׁלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי הַדִּין אֲלֹא שְׁעִמַּד מֵאֲלֵיו אוּ מִנֵּה אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ אוּ קִצַּת זִקְנֵי הַקְּהָל הַעֲמִידוּהוּ. אִם אֵינוּ מוֹמַחָה לְרִבִּים אֲף עַל פִּי שֶׁנֶּט לְרִשׁוֹת מִרְאֵשׁ הַגּוֹלָה אִין דִּינֵיו דִּין. בִּין טַעָה בִּין לֹא טַעָה. וְאֵינוּ כִּלְכַל הַדִּינִין אֲלֹא כִּלְכַל בְּעֵלֵי זְרוּעַ וְכַל אֶחָד מִבְּעֵלֵי דִּינֵין אִם רָכָה סוֹתֵר דִּינוֹ וְחוֹזֵר וְדָן בְּפְנֵי בֵּית דִּין. וְאִם טַעָה וְלֹא נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד יַחֲזִיר הַדִּין. וְאִם אִי אֲפִשָׁר לְהַחֲזִיר יִשְׁלַם מִבִּיתוֹ כְּדִין כָּל גּוֹרֵם לְהַזִּיק. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד יִשְׁלַם מִבִּיתוֹ וְחוֹזֵר וְנוֹטֵל מִבְּעַל דִּין זֶה שְׁנָתַן לוֹ שְׁלֹא כִּהֲלַכְהָ. וּמוֹמַחָה לְרִבִּים שְׁקִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִּינֵים. אוּ שְׁנֵטֵל רִשׁוֹת מִרְאֵשׁ גּוֹלָה אֲף עַל פִּי שְׁלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ בְּעֵלֵי דִּינֵים. הוֹאִיל וְהוּא מוֹמַחָה אִם טַעָה בִּין בְּדַבַּר מִשְׁנֵה בִּין בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת. וְאִי אֲפִשָׁר לְהַחֲזִיר הַדִּין פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם. וּמוֹמַחָה שְׁנֵטֵל רִשׁוֹת מִרְאֵשׁ גּוֹלָה יֵשׁ לוֹ לְכוּף לְבְּעֵלֵי הַדִּין שִׂדּוּנוֹ לְפָנָיו. בִּין רָכָה בִּין לֹא רָכָה. בִּין בְּאַרְצָא בִּין בְּחַ"ל. וְמִי שְׁנֵטֵל רִשׁוֹת מִן הַנְּשִׂיאָא שְׁבִאֲרָץ יִשְׂרָאֵל אֵינוּ יָכוֹל לְכוּף לְבְּעֵלֵי הַדִּין אֲלֹא בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדָּה. וּמוֹמַחָה הוּא. מִי שְׁלָמַד בְּתוֹרָה שְׁבַכְתָּז וְשְׁבַעֵל פֶּה וְיודַע לְסַבּוֹר לְהַקִּישׁ וְלִהְבִּין דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר (הוּא הַנְּקִרָא מוֹמַחָה) וְכִשְׁהוּא נִיכַר וְיודַע. וְיֵאָא טַבְּעוֹ אֵל אֲנָשֵׁי דוֹרוֹ. נִקְרָא מוֹמַחָה לְרִבִּים וְהוּא יָכוֹל לְדוֹן יַחֲדֵי וְאֲפִילוֹ לְאַנְקֵט רִשׁוֹת מִרְאֵשׁ הַגּוֹלָה: זֶה פּוֹסֵל עֲדִיו שֶׁל זֶה – פְּלוּגַתִּיּוּהוּ דְּר"מ וְרַבֵּנּוּ מוֹקִי לֵה בְּגַמְרָא כְּשִׁאֲמַר בְּעַל דִּין יֵשׁ לִי שְׁתֵּי כְּתֵי עֵדִים בְּדַבַּר וְהִבִּיא כַּת רִאשׁוֹנָה וְעַמַּד בְּעַל דִּין שְׁכַנְגְּדוֹ עַם אַחַר וְאֲמַר פְּסוּלִין הֵן. ר' מְאִיר אֹמֵר יָכוֹל הוּא עַם אַחַר לְפּוֹסְלָן וְלֹאֵו נוֹגַע בְּעֵדוֹת הוּא. שְׁהֵרִי אֲמַר יֵשׁ לִי כַּת אַחֲרַת וְאִם בְּקַשׁ וְלֹא מֵאֵל יִפְסִיד וְרַבֵּנּוּ סַבְּרֵי אֲף עַל גַּב דְּאֲמַר תַּחֲלָה יֵשׁ לִי שְׁנֵי כְּתֵי עֵדִים יָכוֹל לְחַזּוֹר וְלֹאֵו

רַע"ב – (א) זֶה בּוֹרֵר לוֹ אֶחָד – אֶחָד מִהַבְּעֵלֵי דִּינֵין בּוֹרֵר לוֹ דִּין אֶחָד לְדוֹנוֹ וְלִהְפַךְ בְּזוֹתוֹ. וְכֵן הַשְּׁנֵי בּוֹרֵר לוֹ דִּין אֶחָד. וְשְׁנֵי הַבְּעֵלֵי דִּינֵים בִּיחַד בּוֹרְרִים לְהֵם עוֹד דִּין שְׁלִישִׁי וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יֵאָא דִּין אֶחָד לְאֲמַתּוֹ לְדִינֵי בְּעֵלֵי דִּינֵים דִּינֵא וְאֲמַרִי קוּשְׁטָא קֵא דִּינֵי לֵן לְסַבֵּר הַחִיּוּב הָרִי אֲנִי בְּעַלְמֵי בְּרַחְתִּי הַאֲחָד וְאִם הִיָּה יָכוֹל לְהַפַּךְ בְּזוֹתִי הִיָּה מִהַפַּךְ. וְהַדִּין הַג' בְּעַלְמֵו נוֹחַ לוֹ לְהַפַּךְ בְּזוֹת שְׁנֵיהֶם. מִפְּנֵי שְׁשְׁנֵיהֶם בִּירְכוּ אוֹתוֹ: וְחַכ"א שְׁנֵי הַדִּינֵים בּוֹרְרִים לְהֵם אֶחָד – בְּלֹא דַעַת הַבְּעֵלֵי דִּינֵים כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לְבוֹ שֶׁל זֶה הַשְּׁלִישִׁי נוֹטֵה אֲלֵל אֶחָד מֵהֶן. וְהִלְכָה כְּחַכְמֵים: זֶה פּוֹסֵל דִּינֵיו שֶׁל זֶה – יָכוֹל הוּא לֹאֵו לֹא אֲדוֹן לְפָנֵי בֵּית דִּין שְׁבַרְתָּ: בְּזִמְנֵן שְׁמִבִּיא עֲלֵיהֶן רְאִיָּה. – שְׁזֵה מִבִּיא רְאִיָּה עַל דִּין שְׁבִיר זֶה. לְפּוֹסְלוֹ: אֲבָל אִם הֵם כְּשָׂרִים וּמוֹמַחִים – ה"ק אֲבָל אִם הֵיוּ כְּשָׂרִים שְׁאֵינוּ לֹא קְרוּבִים וְלֹא פְּסוּלִים. אֲף עַל פִּי שְׁהֵם יוֹשְׁבֵי קְרֵנוֹת נַעֲשׂוּ כְּמוֹמַחִין. וְאֵינוּ יָכוֹל לְפּוֹסְלָן. וּפְסַק הַהֲלַכָּה בְּזֶה כְּשִׁקְבְּלוּ בְּעֵלֵי הַדִּין מִי שִׂדִּין לְהֵם בִּין יַחֲדֵי בִּין רִבִּים. וּפְסַק עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין דִּינוֹ דִּין. וְאִין סוֹתְרִין דִּינוֹ. וְאֲף עַל פִּי שְׁאֵינוּ מוֹמַחָה לְרִבִּים. וְאִם נוֹדַע שְׁטַעָה. אִם בְּדַבַּר מִשְׁנֵה טַעָה אוּ בְּדַבַּר הַמְּפּוֹרָשׁ בְּגַמְרָא. מִחֲזִירִים הַדְּבַר כְּשֵׁהִיָּה. וְדִנֵּין בּוֹ כִּהֲלַכְהָ. וְאִם אִי אֲפִשָׁר לְהַחֲזִיר כְּגוֹן שְׁהֵךְ זֶה שְׁנֵטֵל הַמְּמוֹן שְׁלֹא כְּדִין לְמַדִּינַת הַיֵּם. פְּטוֹר הַדִּין מִלְּשָׁלֵם מֵאַחַר שְׁקִבְּלוּהוּ עֲלֵיהֶם. שְׁאֲף עַל פִּי שְׁגַרְס לְהַזִּיק לֹא נִתְכוּיִן לְהַזִּיק. וְאִם טַעָה בְּשִׁקּוֹל הַדַּעַת וְהוּא בְּדַבַּר שְׁנַחֲלָקוּ בּוֹ תַנְאִים אוּ אֲמוֹרָאִים אוּ גֵאוֹנִים וְסוּגִיאַ דְּעַלְמָא כַּחַד מִנֵּיהֶו וְדָן זֶה הַדִּין כְּדַבְּרֵי אוֹתוֹ הַגֵּאוֹן שְׁאִין סוּגִיַת הַעוֹלָם כְּמוֹתוֹ. אֲסִלָּא נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד יַחֲזוֹר הַדִּין. וְאִם אִי אֲפִשָׁר לְהַחֲזִיר יִשְׁלַם מִבִּיתוֹ וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

חין לי חלח חלו ונמנח זה שזח לפסלן נוגע
בעדות הוא ולא מפסלי אפומיה והלכה

(ב) אָמַר לוֹ נֶאֱמַן עָלַי אָבָא, נֶאֱמַן עָלַי אָבִיךָ, נֶאֱמַן עָלַי שְׁלֹשָׁה רוּעֵי בְּקָרָה, רַבֵּי מֵאִיר אוֹמֵר, יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ. הִיָּה חַיִּב לְחַבְרֹו שְׁבוּעָה וְאָמַר לוֹ הוֹר לִי בְּחַיֵּי רֵאשִׁי, רַבֵּי מֵאִיר אוֹמֵר, יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֹּר בּוֹ:

רע"ב – (ב) נאמן עלי אבא – להיות דיין. אף על פי שהוא פסול מן התורה לדונני לא לזכות ולא לחובה. כדנפקא לן מלח יומתו אבות על בנים: נאמנים עלי שלשה רועי בקר – לדון. לחילו לעדות רועי בקר כשרים הן: ר' מאיר אומר יכול לחזור בו – אפילו לאחר גמר דין. לאחר שקבל הדיין העדות ואמר איש פלוני אתה זכאי: אינו יכול לחזור בו – לאחר גמר דין בלבד הוא דפליגי רבנן עליה דר"מ. לחילו קודם גמר דין מודים

(ג) וְאֵלֶּי הֵן הַפְּסוּלִין, הַמְּשַׁחֵק בְּקִבְיָא, וְהַמְּלִיץ בְּרַבִּית, וּמְפָרִיחַ יוֹנִים, וְסוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּתַחֲלָה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָן אוֹסְפֵי שְׁבִיעִית. מְשַׁרְבּוּ הָאֲנָסִין, חֲזָרוּ לְקָרוֹתָן סוֹחְרֵי שְׁבִיעִית. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי, בְּזַמַּן שֶׁאֵין לָהֶם אֲמָנוּת אֶלָּא הֵיא, אָבָל יֵשׁ לָהֶן אֲמָנוּת שֶׁלֹּא הֵיא, בְּשָׂרִין:

רע"ב – (ג) ואלו הן הפסולים – לדון ולהעיד: המשחח בקוביא – פסול לעדות לפי שאינו מתעסק בישומו של עולם. ואסור לאדם שיתעסקו בעולמו חלל או בתורה וגמילות חסדים. או בסחורה. ואומנות. ומלאכה איש בהן ישומו של עולם: מלוה בריבית – אחד הלוה ואחד המלוה שניהם פסולים דק"ל המלוה והלוה שניהם עוברים בלא תעשה: ומפריחי יונים – אית דמפרשי מין ממיני השחוק. אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כד וכד. ואית דמפרשי שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעלה בעל כרחן. ויש בהן גזל מפני דרכי שלום. ולא גזל גמור: וסוחרי שביעית – עושין סחורה בפירות שביעית. והתורה אמרה (ויקרא כה) והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. ולא לסחורה: רש"א וכו' – בגמרא מפרש מלתא דר"ש הכי. בתחלה היו קוראים אותם אוספי שביעית כלומר אוספי פירות שביעית לעצמן היו פסולים לעדו. כמו סוחרי פירות שביעית:

חכמים לר' מאיר דיכול לחזור בו ואם קנו

מידו נמי שמקבל עליו עדות איש פלוני או

דינו של איש פלוני אפילו קודם גמר דין אינו

יכול לחזור בו שאין לאחר קנין כלום. וכן

הלכה: דור לי בחיי ראשך – נדור לי בחיי

ראשך ואתן לך מה שאתה תוצע. ואין לריך

לומר ומחול לך מה שיש לי אצלך ונדר לו או

קנו מידו אף על פי שעדיין לא נדר אינו יכול

לחזור בו. כדברי חכמים. וכן הלכה:

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

ועשו סיג וגדר לעמנו בצאתו דבר שחטאו צו שלא יוסיפו לעשותו עוד. הרי אלו חזרו להכשירן. ומשחקי בקוציאל אף על פי שאין צוה גזל אפילו מדצריהם. הם פסולים לעדות לפי שאין מתעסקין דיצובו של עולם. ואין צוהם יראת שמים. ודוקא שאין להם מלאכה ואומנות אלא הוא. כדברי ר' יהודה. וכן הלכה. ואימתי חזרתן משיצברו פספסיהן ויקבלו עליהם לאפילו צחנם לא עצבי:

(ה) וְאֵלֹהֵי הַן הַקְּרוּבִין, (אָבִיו וְ)אָחִיו וְאָחִי אָבִיו וְאָחִי אָמֹו וְיַבְעֵל אָחֹותוּ וְיַבְעֵל אָחֹות אָבִיו וְיַבְעֵל אָחֹות אָמֹו וְחָמִיו וְגִיסוֹ, הֵן וּבְנֵיהֶן וְחַתָּנֵיהֶן, וְחֹרְגוֹ לְבָדוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, זֹ מִשְׁנַת רַבִּי עֲקִיבָא. אָבֵל מִשְׁנָה רֵאשׁוֹנָה, דִּוְדוֹ וּבֶן דִּוְדוֹ. וְכָל הָרֵאשׁוּי לִירְשׁוֹ, וְכָל הַקְּרוּב לֹו בְּאֹותָהּ שְׁעָה. הִיָּה קְרוּב וְנִתְרַחַק, הָרִי זֶה בְּשֵׁר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אָפְלוֹ מִתָּה בִתּוֹ וַיֵּשׁ לֹו בְּנִים מִמֶּנָּה, הָרִי זֶה קְרוּב:

צוכרים. כך אהה מונה צנקצות וכל אשה שאהה פסול לה כך אהה פסול לצעלה. וכל איש שאהה פסול לו. כך אהה פסול לאשתו: אכל משנה ראשונה דודו ובן דודו – ואין הלכה כמשנה ראשונה: וכל הראוי ליורשו – תשלום משנתו שלר"ע היא ולא ממשנה ראשונה. וכל הראוי ליורשו' דהיינו קרובי האב. אכל קרובי האם כגון אחי אמו שהזכרנו. כשר לו. שהרי אין אחי אמו ראוי ליורשו. אכל הוא ראוי לירש אחי אמו לפיכך הוא פסול להעיד לו: היה קרוב – כגון חתנו וראוי ליורשו מחמת אשתו: ונתרחק – שמתה אשתו קודם שראה עדות זו: ר"י אומר וכו' – ואין הלכה כר"י:

וחמסן דיהיב סמי ולוקח החפץ שאין הצעלים רואים למכרו. והגבאים והמוכסים שלוקחים לעמנו ומקצלי דקה מן העו"ג צפרהסיאל אלו וכיוצא בהן פסולין לעדות מדרבנן. ואין עדותן בטלה עד שיכריזו עליהם ויפרסמו אותן. אכל פסולי עדות של תורה אין לריכין הכרזה. וכל הפסולין לעדות. צין של תורה צין של דצריהם. אם נודע מענינם שעשו תשובה גמורה והממון שלקחו שלא כדין החזירוהו

רע"ב – (ד) ובעל אחותו וכו' – משום דבעל כאשתו: וגיסו – בעל אחות אשתו: הם ובניהן וחתניהן – ודוקא צנים ובנות איש לו לגיסו מאחות אשתו. אכל אם יש לו צנים ובנות מאשה אחרת. או חתנים נשואים לבנות צי שלו מאשה אחרת אינן חסובין קרובין: וחורגו – צן אשתו מאיש אחר. הוא צלצל חסוב קרוב אכל צן חורגו. וחתן חורגו לא. ואשתו חורגו לא יעיד לה לאשה כצעלה. והאחים זה עם זה צין מן האב צין מן האם הרי הן ראשון צראשון. ובניהם זה עם זה שני צשני ובני צניהם זה עם זה. שלישי צשלישי. ולעולם שלישי צראשון כשר. וא"ל לומר שלישי צשני. אכל שני צשני וא"ל לומר שני צראשון. שניהם פסולים. וכדרך שאהה מונה

(ה) הָאוֹהֵב וְהַשּׂוֹנֵא. אוֹהֵב, זֶה שׁוֹשְׁבֵינוֹ. שׁוֹנֵא, כָּל שְׂלֵא דְבָר עִמּוֹ שְׂלֵשָׁה יָמִים בְּאִיבָה. אָמַרְו לֹו, לֹא נַחֲשָׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל בָּר:

רע"ב – (ה) שושבינו – רעהו צימי חופתו. פסול לו כל ימי החופה: לא נחשדו ישראל על כך – להעיד שקר משום איבה ואהבה. וכן הל'. ודוקא צעדות פליגי רצן עליה. אכל

(ו) בַּיָּצֵד בּוֹדְקִים אֶת הָעֵדִים, הָיוּ מִכְּנִיסִין אוֹתָן (לְחֹדֵר) וּמֵאַיִמִין עֲלֵיהֶן וּמוֹצִיאִין (אֶת כָּל הָאָדָם) לַחוּץ וּמְשִׁירִין אֶת הַגְּדוֹל שְׂבָהֶן וְאוֹמְרִים לֹו אָמֹר הַיֵּאָה אַתָּה יוֹדֵעַ שְׂזָה חַיֵּב לָזָה. אם אָמַר הוּא אָמַר לִי שְׂאֲנִי חַיֵּב לֹו, אִישׁ

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

פְּלוּנֵי אָמַר לִי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שֶׁיֵּאמַר בְּפָנֵינוּ הוֹדָה לוֹ שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ מֵאֲתָיִם זֶה. וְאַחַר כֵּן מִכְּנִיסִין אֶת הַשְּׁנֵי וּבּוֹדְקִים אוֹתוֹ. אִם נִמְצְאוּ דְבָרֵיהֶם מְכֻוֹנִים, נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִין בְּדָבָר. שְׁנַיִם אוֹמְרִים זָפְאִי וְאַחַד אוֹמֵר חָיֵב, זָפְאִי. שְׁנַיִם אוֹמְרִים חָיֵב וְאַחַד אוֹמֵר זָפְאִי, חָיֵב. אֶחָד אוֹמֵר זָפְאִי וְאַחַד אוֹמֵר חָיֵב וְאַפְלוֹ שְׁנַיִם מְזַכִּין אוֹ שְׁנַיִם מְחִיבִין וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יוֹסִיפוּ הַדִּינִים:

עֵשֶׂר: הוֹדָה לוֹ – שֶׁהוּא שָׂנִיחַ בְּפָנֵינוּ וְלֹא הוֹדָה לוֹ נִתְכוּן לְהוֹת לוֹ עֵדִים בְּדָבָר: אִפְלוֹ שְׁנַיִם מְזַכִּים אוֹ מְחִיבִים. וְאַחַד אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ. יוֹסִיפוּ לִינִים – וְעַ"ג דְּלֵי הוּא פְּלוּג עֲלֵיהוּ הוּא בְּטֹל בְּמַעֲטוֹ. כִּי אִמַר אֵינִי יוֹדֵעַ. הוּא כְמוֹ שֶׁלֹּא יֵשֵׁב בְּדִין. נִמְצָא הַדִּין בְּשָׁנִים. וְאֵת שֶׁלֹּשׁ בְּעִינֵינוּ:

רע"ב – (ו) מֵאֲחֵימִין עֲלֵיהֶם – מוֹדֵעִים אוֹתָם שֶׁהִסְכִּיחַ עֲדֵי שֶׁקָּרַח. הֵן עֲלֵמֵן מְזַכִּין אוֹתוֹ וְקוֹרְאִים לְהֵם רָשָׁעִים דְּכַתִּיב (בְּמַלְכִים א' כ"א) בְּנִבְנוֹת. וְהוֹשִׁיבוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּנֵי בְּלִיעַל נִגְדוּ שְׂוֵעֲלֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא יוֹעֲלִים לְשַׁכְרֵן קוֹרְאִים לְהֵן בְּנֵי בְּלִיעַל: הוּא אִמַר לִי – הֲלוֹה אִמַר לִי: לֹא אִמַר כְּלוּם – דְּעֵצִיד אֵינִישׁ לְאִמַר פְּלוּנֵי נוֹשָׂה בִּי. כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְזַקוּהוּ

(ז) גְּמָרוּ אֶת הַדְּבָר, הִיָּה מִכְּנִיסִין אוֹתוֹ. הַגְּדוֹל שְׁבַדֵּינִים אוֹמֵר, אֵישׁ פְּלוּנֵי אֶתְהָ זָפְאִי, אֵישׁ פְּלוּנֵי אֶתְהָ חָיֵב. וּמִנִּין לְבִשְׂיָצָא אֶחָד מִן הַדִּינִים לֹא יֵאמַר אֵינִי מְזַכֵּה וְחִבְרֵי מְחִיבִין אֶבֶל מָה אֶעֱשֶׂה שְׁחִבְרֵי רַבּוֹ עָלַי, עַל זֶה נִאָּמַר [וַיִּקְרָא יִט'] לֹא תִלְךָ רָכִיל בְּעַמִּיךָ, וְאוֹמֵר] (מִשְׁלֵי י"א) הוֹלֵךְ רָכִיל מִגְּלָה סוּד:

הַבְּעֵלִי לִינִים מִי מְחִיב וּמִי מְזַכֵּה לַחוּץ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֹר וַיִּתְנוּ בְּדָבָר וְלֹא יִשְׁמַעוּ הַבְּעֵלִי לִינִים מִי מְחִיב וּמִי מְזַכֵּה:

רע"ב – (ז) הוּא מִכְּנִיסִין אוֹתוֹ – לְבַעֲלֵי לִינֵי שֶׁלֹּאחֵר שֶׁשְׁמַעוּ טַעֲנוּתֵיהֶן הוּא מוֹלִיחִין אוֹתוֹן לַחוּץ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁאֹר וַיִּתְנוּ בְּדָבָר וְלֹא יִשְׁמַעוּ

(ח) כָּל זְמַן שֶׁמְבִיא רְאִיָּה, סוֹתֵר אֶת הַדִּין. אָמַר לוֹ, כָּל רְאִיּוֹת שֶׁיֵּשׁ לָךְ הֵבֵא מִכָּאן עַד שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, סוֹתֵר. לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֵינִי סוֹתֵר. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מָה יַעֲשֶׂה זֶה שֶׁלֹּא מִצָּא בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים וּמִצָּא לְאַחַר שְׁלֹשִׁים. אָמַר לוֹ הֵבֵא עֵדִים וְאָמַר אֵין לִי עֵדִים, אָמַר הֵבֵא רְאִיָּה וְאָמַר אֵין לִי רְאִיָּה, וְלְאַחַר זְמַן הֵבִיא רְאִיָּה וּמִצָּא עֵדִים, הָרִי זֶה אֵינִי כְּלוּם. אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מָה יַעֲשֶׂה זֶה שֶׁלֹּא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵדִים וּמִצָּא עֵדִים, לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְאִיָּה וּמִצָּא רְאִיָּה. (אָמַר לוֹ הֵבֵא עֵדִים, אָמַר אֵין לִי עֵדִים, הֵבֵא רְאִיָּה וְאָמַר אֵין לִי רְאִיָּה), רְאִיָּה שְׁמֹתֵחֵיב בְּדִין וְאָמַר קָרְבוּ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וְהַעִידוּנִי אוֹ שֶׁהוֹצִיא רְאִיָּה מִתּוֹךְ אֶפְנֵדְתוּ, הָרִי זֶה אֵינִי כְּלוּם:

אֲבָל הַטּוֹעֵן יֵשׁ לוֹ עֵדִים אוֹ רֵאִיָּה בְּמִדְּיַת הֵים אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ לְעֵנוֹת הַדִּין עַד שֶׁיִּשְׁלַח לְמִדְּיַת הֵים אֲלֵל פּוֹסְקִין אֶת הַדִּין כְּפִי מָה שְׁרוֹאִין מִמֶּנּוּ עֲכָשִׁיו וְכַשִּׁיבֵי עֵדִים אוֹ רֵאִיָּה סוֹתֵר אֶת הַדִּין. וְחוֹזְרִים וְלִנִים כְּפִי הַעֵדִים אוֹ

רע"ב – (ח) הֵבֵא רֵאִיָּה – שֶׁטֵּר זְכוּת: ה"ז אֵינִי כְּלוּם – שֶׁהִי אִמַר אֵין לִי וְחִיִּישִׁין שְׁמַח זִיף אוֹ שֶׁכֵּר עֲדֵי שֶׁקָּרַח: אִמַר רַשְׁבָּ"ג וְכו' – וְאֵין הִלְכָה כְּרַשְׁבָּ"ג: קָרְבוּ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וְהַעִידוּנִי – בִּהֵא אִפְלוֹ רַשְׁבָּ"ג מוֹדָה דְּכִוּן שֶׁהִי הוֹדַע בִּהֵן וְאִמַר אֵין לִי. וְלֵאשֵׁי שֶׁקָּרַח הוּא.

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

הרחייה שהציל: אפונדתו – חגורתו. ואית מפרשי מלבוש הסמוך לזכרו:

גמרא – סנהדרין דף כד' ע"א

אמר רבי אושעיא מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים נועם אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שמנעימין זה לזה בהלכה חובלים אלו תלמידי חכמים שבבבל שמחבלים זה לזה בהלכה ויאמר (אלי) אלה [שני] בני היצהר העומדים וגו' ושנים זיתים עליה יצהר אמר רבי יצחק אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית ושנים זיתים עליה אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרודין זה לזה בהלכה כזית ואשא עיני וארא והנה שתים נשים יוצאות ורוח בכנפיהם ולהנה כנפים ככנפי החסידה ותשאנה האיפה בין השמים ובין הארץ ואומר אל המלאך הדובר בי אנה המה מוליכות את האיפה ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי זו חנופה וגסות הרוח שירדו לבבל וגסות הרוח לבבל נחית והאמר מר עשרה קבין גסות ירדו לעולם תשעה נטלה עילם ואחת כל העולם כולו אין לבבל נחית ואישתרבובי דאישתרבב לעילם דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית בארץ שנער שמע מינה והאמר מר סימן לגסות הרוח עניות ועניות לבבל נחית מאי עניות עניות תורה דכתיב אחות לנו קטנה ושדים אין לה אמר רבי יוחנן זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד מאי בבל אמר רבי יוחנן בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד:

רש"י על הגמרא

לזנות לה בית – ולא כתיב (להם), אלמא האחת לזדה נתישבה שם: עניות תורה – בעילם היא, דניאל בעילם הוא דכתיב (דניאל ח) ואני (הייתי) צקסן הצירה אשך בעילם המדינה ולא רבץ תורה, עזרא הוא בצבל ולמד חק ומשפט בישראל:

מחבלים – צלשון עז וחמה מקשין זה לזה ובני ארץ ישראל נוחין יחד, ומעיינין יחד, ומתקן זה את דברי זה, והשמועה יולאה לאור: משמנין – נוחין כשמן: איפה – זה יצר הרע: שתי נשים – חנופות, וגסות הרוח: ורוח בכנפיהם – לשון גסות הרוח: ככנפי החסידה – זו חנופה, שמראין עלמם חסידים:

זוהר – בחוקותי דף קטו' ע"ב

תא חזי, רחמנותא עלאה דקודשא בריה הוא בישראל, למלפא דהוה ליה בר יחידאי, והוה חטי קמי מלפא, יומא חד סרח קמי מלפא, אמר מלפא,

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

כָּל הַיּוֹמִין אֶלְקִינָא לָהּ, וְלֹא קִבְּלַתּי. מִכָּאן וְאֵילָךְ חָמִי מֵאֵי אַעֲבִיד לָהּ, אִי אֶתְרִיךְ לָהּ מִן אַרְעָא, וְאַפִּיק לָהּ מִמְּלִכּוּתָא, דִּילְמָא יְקוּמוּן עֲלֶיךָ דִּיבִי חֲקֵלָא, אוֹ זַאֲבֵי חֲקֵלָא, אוֹ לִסְטִין, וְיַעֲבְרוּן לָהּ מֵעֲלָמָא. מַה אַעֲבִיד. אֶלָּא אֲנָא וְאַנְתָּ נִיפּוּק מֵאַרְעָא:

כָּךְ אָף אֲנִי, אֲנָא וְאַנְתָּ נִיפּוּק מֵאַרְעָא (אף אָנָא וְאַנְתָּ נִיפּוּק כַּחֲדָא). כָּךְ אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יִשְׂרָאֵל מַה אַעֲבִיד לָכּוּ, הָא אֶלְקִינָא לָכּוּ, וְלֹא אֶרְפִּיתוּ אוֹדְנִיכּוּ, הָא אִיִּתִּינָא עֲלִיכּוּ מֵאַרְי תְּדִיסִין, מֵאַרְי טַפְסִין, לְאַלְקָאָה לָכּוּ, וְלֹא שְׂמַעְתּוּן. אִי אַפִּיק לָכּוּ מֵאַרְעָא לְחוֹדְכוּן, דְּחִילְנָא עֲלִיכּוּ מִכְּפֻמָּה דִּיבִין, מִכְּפֻמָּה זַאֲבִין, דִּיקוּמוּן עֲלִיכּוּ, וְיַעֲבְרוּן לָכּוּ מֵעֲלָמָא. אֲבָל מַה אַעֲבִיד לָכּוּ, אֶלָּא אֲנָא וְאַתּוּן נִיפּוּק מֵאַרְעָא, וְנִהַךְ בְּגִלּוּתָא:

הָדָא הוּא דְכִתִּיב וַיִּסְרְתִי אֶתְכֶם לְמַהֵךְ בְּגִלּוּתָא. וְאִי תִימְרוּן דְּאַשְׁבוּק לָכּוּן, אָף אֲנִי עִמְכוּן. שְׁבַע עַל חֲטָאֵתִיכֶם, דָּא שְׁבַע דִּיתְתְּרֵךְ עִמְכוּן, וְאַמְאִי. עַל חֲטָאֵתִיכֶם. הָדָא הוּא דְכִתִּיב, (ישעיה ג) וּבִפְשָׁעֵיכֶם שָׁלַח אֲמֹכֶם. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, אֲתוּן גְּרַמְתּוּן, דְּאַנָּא וְאַתּוּן לֹא נִידוּר (ס"א בארעא) בְּעֲלָמָא (נ"א נטרוד) מֵעֲלָמָא. הָא מִטְּרוּנִיתָא נִפְקַת מִהִכְלָה עִמְכוּן, הָא אֶתְחַרְבּ כְּלָא, הִיכְלָא דִּילִי וְדִלְכוּן אֶתְחַרְבּ. דְּהָא לְמִלְפָּא לֹא אֶתְחַזִּי הִיכְלָא, אֶלָּא כַּד אִיהוּ עֵייל עִם מִטְּרוּנִיתָא. וְחַדְוָה דְּמִלְפָּא לֹא אֶשְׁתַּכַּח:

אֶלָּא בְּשַׁעְתָּא דְּעָאֵל בְּהִיכְלָא דְּמִטְּרוּנִיתָא, וְאַשְׁתַּכַּח בְּרַחֵךְ עִמָּה בְּהִיכְלָא, חַדְוָן בְּלָהוּ בְּחַדְוָא. הַשְׁתָּא דְּלֹא אֶשְׁתַּכַּחוּ בְּרַחֵךְ וּמִטְּרוּנִיתָא, הָא הִיכְלָא חַרִּיבָא מִכְּלָא. אֶלָּא אֲנָא מַה אַעֲבִיד. אָף אֲנָא עִמְכוּן. וְהַשְׁתָּא אָף עַל גַּב דִּישְׂרָאֵל אִינְהוּ בְּגִלּוּתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶשְׁתַּכַּח עִמְהוּן, וְלֹא שְׁבִיק לִזְוִן, דְּכַד יִפְקוּן, יִשְׂרָאֵל מִן גִּלּוּתָא, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, יִתּוּב עִמְהוּן. דְּכִתִּיב,

(דברים ל) וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ, וְשָׁב יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְדָאִי. וְהָא אֶתְמַר:

רַבִּי חֲזִיא וְרַבִּי יוֹסִי הוּוּ אֲזִילִי בְּאַרְחָא, אַעֲרַעוּ בְּהֵיא מְעַרְתָּא בְּחֲקֵלָא. אָמַר רַבִּי חֲזִיא לְרַבִּי יוֹסִי, הָאִי דְּכִתִּיב, (דברים כח) אֱלֹהֵי דְּבְרֵי הַבְּרִית וְגוֹ', מִלְּבַד הַבְּרִית. מֵאִי דְּבְרֵי הַבְּרִית. דְּבְרֵי גְבוּרָה (ס"א האלה) מִבְּעֵי לִיָּה. אָמַר לִיָּה הָא אוֹקְמוּהָ, הִלְלוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְהִלְלוּ מִפִּי עֲצֻמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְהָא אֶתְמַר:

חֲלֻכָּה – הַרְמַב"ם הַלְכוֹת תְּפִילָּה פֶּרֶק ה'

(י) כְּרִיעָה כִּיצַד הַמִּתְפַּלֵּל כּוֹרַע חֲמֵשׁ כְּרִיעוֹת בְּכָל תְּפִלָּה וְתַפְלָה בְּבִרְכָּה רֵאשׁוֹנָה בְּתַחֲלָה וּבְסוּף וּבַהוֹדִיָּה בְּתַחֲלָה וּבְסוּף וּכְשִׁגְמוֹר הַתְּפִלָּה כּוֹרַע וּפּוֹסַע שְׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרָיו וְכַשֵּׁהוּא כּוֹרַע נוֹתֵן שְׁלוֹם מִשְׁמָאל עֲצֻמוֹ וְאַחַר כֵּךְ מִימִין עֲצֻמוֹ וְאַח"כּ מִגְּבִיָּה רֵאשׁוֹ מִן הַכְּרִיעָה וְכַשֵּׁהוּא כּוֹרַע בְּאַרְבַּע הַכְּרִיעוֹת כּוֹרַע בְּבִרוּךְ וְכַשֵּׁהוּא זֹקֵף זֹקֵף בְּשֵׁם בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים בַּהֲדִיוּט אֲבָל כַּהֵן גְּדוּל כּוֹרַע בְּתַחֲלִילת כָּל בְּרַכָּה וּבְסוּף כָּל בְּרַכָּה וְהַמְלִיךְ כִּיּוֹן שֶׁשַּׁחַח בְּרֵאשׁוֹנָה אִינוּ מִגְּבִיָּה רֵאשׁוֹ עַד שִׁגְמוֹר כָּל תְּפִלָּתוֹ:

חק לישראל – פרשת בחוקותי יום ד'

(יא) ולמה נותן שלום לשמאלו תחלה מפני ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו כלומר כשהוא עומד לפני המלך נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך וקבעו שיפטר מן התפלה כמו שנפטרים מלפני המלך:

(יב) כל הכריעות האלו צריך שיכרע בהן עד שיתפקקו כל חליות שבשדרה ויעשה עצמו כקשת ואם שחה מעט וציער עצמו ונראה ככורע בכל כחו אינו חושש:

לע"נ

זאב וזיים בן שרה, משה דוד בן סולטנה סוזן מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סולטנה סוזן מלכה
בת שמואלה, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.